

Pestprotocol FLEX-College

onderdeel van het Schoolveiligheidsbeleid

Versie: 1.0

d.d: 10 september 2021

Samenwerkingsverband
VO Delflanden 28.09

Inhoud

Pestprotocol FLEX-College.....	4
Voorwoord	4
De grens tussen plagen en pesten	4
Plagen	4
Pesten.....	4
Specifiek pestgedrag	6
Verbaal	6
Fysiek.....	6
Intimidatie	6
Isolatie	6
Stelen of vernielen van bezittingen	6
Digitaal pesten.....	6
Partijen bij het pestprobleem	7
De gepeste leerling.....	7
De pester	7
De meelopers en de zwijgende middengroep	7
Onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel	8
Mentor	8
Anti-pestcoördinator.....	8
De ouder(s)/verzorger(s).....	8
Preventieve aanpak	9
Voorbeeldgedrag.....	9
Curatieve aanpak	9
Stappenplan na melding van pesten.....	10
Maatregelen.....	10
Bijlagen	12
Bijlage I Voorbeelden van programma's en middelen.....	12
Mentorlessen	12
Projecten	12
Theatervoorstellingen	12
Films	12
Ben X.....	12
Spijt.....	13

Bijlage II No Blame methode	14
Bijlage III Extra informatie.....	17

Pestprotocol FLEX-College

Voorwoord

Op het FLEX-College willen wij onze jongeren gezond, veilig en kansrijk laten opgroeien, zodat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en naar eigen vermogen kunnen participeren in onze samenleving. We willen de leerlingen de ondersteuning bieden die nodig is om het onderwijsleerproces zo goed mogelijk te laten verlopen. Het creëren van een veilig pedagogisch klimaat is daarbij essentieel. Pesten is in strijd met deze uitgangspunten en dus onacceptabel.

Het pestprotocol van het FLEX-College is onderdeel van het Schoolveiligheidsbeleid en geeft het beleid van weer ten aanzien van pesten. Het hoofddoel van het protocol is het voorkomen en bestrijden van pesten op onze school. Daarnaast heeft het een informatieve en verwijzende functie. Het beschrijft wat we onder pesten verstaan, hoe pesten voorkomen kan worden en geeft een structurele aanpak bij pesten aan.

Wij behouden ons het recht in individuele gevallen af te wijken van het protocol.

De grens tussen plagen en pesten

Er is een verschil tussen pesten en plagen. Plagen is leuk, pesten niet. Pesten is beschadigend en levert verliezers op; plagen is groeibevorderend en zorgt ervoor dat iedereen wint. De grens is niet altijd eenduidig te trekken.

Plagen

Bij plagen is er sprake van incidenten. Plagen duurt niet lang, is onregelmatig en gebeurt vaak spontaan. Ook erg belangrijk is dat bij plagen leerlingen gelijk zijn aan elkaar; er is geen machtsverhouding. Het plagen is onschuldig en nodigt uit tot een reactie van een zelfde soort. Het gaat om spel; de rollen liggen niet vast, de ene keer plaagt de één, de andere keer plaagt de ander. Plagen gebeurt zonder kwade bijbedoelingen en is daarom vaak leuk, plezierig en grappig. Plagen is niet systematisch en heeft geen nadelige gevolgen voor degene die het ondergaat.

Pesten

Het specifieke van pesten is gelegen in het bedreigende en vooral systematische karakter van bepaald gedrag. We spreken van pestgedrag als het regelmatig gebeurt, waardoor de leerling zich niet langer veilig voelt in de school. Bij pesten wordt een slachtoffer uitgezocht om de baas over te spelen. De gepeste is niet meer in staat voor zichzelf op te komen en ondervindt duidelijk nadelige gevolgen zoals eenzaamheid, wantrouwen, ongelijkheid, verdriet, onzekerheid, pijn en angst. Wij hanteren de regel dat

diegene die het ondergaat in samenspraak met de mentor en de gedragswetenschapper FLEX, bepaalt of het vertoonde gedrag plagen of pesten is.

Specifiek pestgedrag

Verbaal

Onder verbaal pesten verstaan we o.a. schelden, dreigen, belachelijk maken, uitlachen of een bijnaam geven op basis van lichaamskenmerken, (etnische) afkomst, geloof, seksuele voorkeur.

Fysiek

Onder fysiek pesten verstaan we o.a. duwen, trekken, schoppen, slaan, krabben, bijten, spugen, laten struikelen, haren trekken.

Intimidatie

Onder intimidatie verstaan we o.a. seksuele intimidatie, een leerling achterna blijven lopen of ergens opwachten, iemand in de val laten lopen, de doorgang versperren of klem zetten, bedreigen, dwingen om bezit af te geven of geld of andere zaken mee naar school te nemen.

Isolatie

Onder isolatie verstaan we o.a. uitsluiten door een klasgenoot voortdurend duidelijk te maken dat hij/zij niet gewenst is, negeren.

Stelen of vernielen van bezittingen

Onder stelen of vernielen van bezittingen verstaan we o.a. afpakken, beschadigen en kapotmaken van spullen.

Digitaal pesten

Onder digitaal pesten verstaan we alle vormen van intimidatie via sociale media. Voorbeelden zijn: ongewenste berichten versturen, schelden, roddelen, bedreigen, foto's van mobieltjes en webcam op internet plaatsen, privégegevens op een site plaatsen, wachtwoorden en credits stelen en misbruiken, haatprofielen aanmaken, virussen sturen, en het versturen van een e-mailbom.

Partijen bij het pestprobleem

In het geval van pesten is er altijd sprake van de betrokkenheid van meerdere partijen. De betrokken partijen zijn: de gepeste leerling(en), de pester(s), de zwijgende middengroep, de meelopers, de overige leerlingen, het onderwyzend en onderwijsondersteunend personeel en de ouder(s)/verzorger(s) van pester(s) en van degene(n) die het ondergaat(-gaan). Om pesten aan te pakken is het van belang dat alle partijen betrokken zijn bij het uitvoeren van het beleid. Op het FLEX-College streven we ernaar dat pesten zowel preventief als curatief aangepakt wordt.

De gepeste leerling

Elke leerling loopt het risico om gepest te worden. Voor sommige leerlingen is deze kans groter. Dit kan komen door het gedrag van de leerling, uiterlijke kenmerken, de beleving en uiting van het gevoel of doordat de gepeste leerling andere interesses heeft dan zijn/haar leeftijdgenoten. Slachtoffers kenmerken zich door bijvoorbeeld angstig, onzeker, agressief gedrag en/of een negatief zelfbeeld. Vaak is er sprake van een vicieuze cirkel: voortdurende pesterijen verlagen het zelfvertrouwen van het slachtoffer, waardoor deze zich niet kan verweren, hetgeen de pester aanmoedigt door te gaan.

De pester

Leerlingen die pesten zijn in de meeste gevallen (fysiek) de sterksten van de groep. Ze reageren vaak agressiever en eerder met geweld. Ze zijn overheersend ten opzichte van de leerling die gepest wordt en zijn erg aanwezig in de groep. Ze zijn vaak impulsief en hebben een sterke behoefte om anderen te domineren. Pesters reageren dan ook met dreiging van geweld of de indirecte inzet van geweld. Ze lijken populair te zijn in een klas maar dwingen hun populariteit in de groep af door te laten zien hoe sterk ze zijn en wat ze allemaal durven. Pesten kan door middel van psychisch geweld (buitensluiten, roddelen) en door middel van fysiek geweld of een combinatie daarvan. Een ander kenmerk van pesters is dat ze zich vaak niet schuldig voelen. Er zijn verschillende strategieën die pesters kunnen gebruiken om zich niet schuldig te voelen. Zo kunnen ze het slachtoffer zien als iemand die er om vraagt om gepest te worden, of hun acties en de gevolgen ervan bagatelliseren. Ze kunnen zich slechts gering inleven in de rol van het slachtoffer. Pesters krijgen op de lange termijn vaak last van hun pestgedrag. Door hun verkeerde en vooral beperkte sociale vaardigheden hebben ze vaak moeite om een vriendschap op te bouwen en te onderhouden op andere gronden dan die van macht en het delen in die macht. Pesters handelen vaak vanuit eigen onzekerheid en hun behoefte dit te verbloemen. Vaak spelen er thuis of in de omgeving zaken mee, waardoor zij zich afreageren op anderen. Soms pesten de leerlingen omdat zij in het verleden zelf slachtoffer van pesten zijn geweest.

De meelopers en de zwijgende middengroep

De meeste leerlingen zijn niet direct betrokken bij pesten in de actieve rol van pester. Sommigen behouden enige afstand (de zwijgende middengroep) en sommige andere leerlingen doen, uit angst of uit berekening, mee. Dit zijn de zogeheten meelopers.

Het specifieke kenmerk van een meeloper is de grote angst om zelf in de slachtofferrol te geraken. Het kan zijn dat meelopers het pestgedrag interessant vinden en denken daardoor op de populariteit van de pester in kwestie mee te liften. In een groep ontstaan makkelijk diverse mechanismen, bijvoorbeeld de samenzweringsnorm om te zwijgen (als er iets ergs gebeurt in een groep, houdt iedereen van schrik zijn mond) en het omstandersdilemma (in tweestrijd zijn: 'wat kan ik doen, en lost het wel iets op?', wat vaak resulteert in 'niets doen'). De zwijgende middengroep versterkt vaak het succes van de pester door op een afstandje toe te kijken, niet te reageren en te lachen om wat er gebeurt. Doordat deze zwijgende middengroep de gepeste leerling niet steunt en de pester niet probeert te stoppen, kan een pester zijn of haar gang gaan.

Onderwijzend en onderwijsondersteunend personeel

Pesten is vaak een goed bewaard groepsgeheim: (bijna) iedere leerling weet dat in de groep wordt gepest, toch durft niemand het aan de docent of ouder(s) te vertellen. Vaak weten de medewerkers dan ook niet dat er in de groep wordt gepest. Het is een taak van de medewerkers van onze school om alert te zijn op pestgevallen. Daarnaast fungeren zij als een voorbeeld wanneer het gaat om het respectvol met elkaar omgaan. Hiermee zorgen zij mede voor het creëren van een veilige sfeer en het naleven van de schoolregels.

Mentor

De mentor is het eerste aanspreekpunt van de leerling. De mentor zorgt voor een veilig klimaat in de klas. In het begin van het schooljaar zal de mentor in de lessen met de leerlingen gesprekken voeren over het welzijn van het kind. Tevens voert de mentor het preventieve programma uit met hun mentorklas. Bij vermoedens van pesten, zal de mentor met collega's in gesprek gaan om een goed beeld van het klimaat in de klas te krijgen. De mentor zal door middel van gesprekken met docenten en leerlingen moeten achterhalen wie er gepest wordt, wie de pester is en wie de meelopers en zwijgende middengroep zijn. De mentor zal bij het signaleren van pesten de ouder(s)/verzorger(s) van de gepeste en de pester(s), docenten en gedragswetenschapper FLEX inlichten.

Anti-pestcoördinator

De anti-pestcoördinator heeft als taak het in kaart brengen van de leerlingen die gepest worden/werden. Leerlingen kunnen ook bij de anti-pestcoördinator aangeven dat ze gepest worden, als ze dit liever niet met de mentor bespreken. Tevens zorgt de anti-pestcoördinator voor het preventieve programma en het ondersteunen van de mentoren bij pestgevallen. Daarnaast heeft de anti-pestcoördinator de mogelijkheid om curatieve programma's in te zetten en waar nodig gesprek te voeren met ouders van gepeste en pester.

De ouder(s)/verzorger(s)

Wanneer leerlingen worden gepest, durven ze dit vaak niet aan hun ouder(s)/verzorger(s) te vertellen. Ze kunnen bang zijn dat hun ouder(s)/verzorger(s) naar school gaan, het aan de mentor vertellen en dat

het hierdoor alleen maar erger wordt. Ze schamen zich er vaak voordat hen dit overkomt. Soms denken ze dat ze het gedrag van de pester zelf hebben uitgelokt en het dus verdienen gepest te worden.

Het valt voor de ouder(s)/verzorger(s) dan ook niet mee om bij dit alles de signalen op te pikken die horen bij het gepest worden. Indien ouder(s)/verzorger(s) deze signalen opvangen hoopt de school dat dit direct gemeld wordt bij de mentor. Daarnaast verwacht de school, dat de ouder(s)/verzorger(s) van zowel de pester als de gepeste leerling ten alle tijden met de school samenwerken om het pestprobleem aan te pakken. Voorbeelden van signalen in het gedrag van leerlingen die gepest worden zijn; kwetsbaarzijn, ongelukkig ogen, huilerig zijn, vluchtgedrag vertonen, vaak de schuld krijgen, vaak volwassenen opzoeken.

Preventieve aanpak

In bijlage I wordt verwezen naar voorbeelden van programma's en middelen die ingezet kunnen worden om pestgedrag onder de aandacht te brengen en bespreekbaar te maken. Informatie aan ouder(s)/verzorger(s) De ouder(s)/verzorger(s) van nieuwe leerlingen zullen tijdens het intakegesprek geïnformeerd worden over het bestaan van het pestprotocol. Dit protocol is terug te vinden op de schoolsite.

Voorbeeldgedrag

Voorbeeldgedrag is erg belangrijk. De medewerkers van het FLEX-College fungeren als een voorbeeld als het gaat om het respectvol met elkaar omgaan. Het zijn dan ook de medewerkers die mede zorgen voor het creëren van een veilige sfeer en het naleven van de schoolregels.

Curatieve aanpak

Indien iemand pestgedrag signaleert dient de mentor van de betreffende leerlingen op de hoogte te worden gebracht. De mentor besteedt expliciet aandacht aan het pestgedrag. Hierbij worden de rol van de pester, het slachtoffer, de meelopers en de zwijgende middengroep benoemd. De mentor volgt vervolgens het onderstaande stappenplan. Als er leerlingen uit meerdere klassen bij betrokken zijn, worden alle mentoren en de anti-pestcoördinator op de hoogte gebracht. De anti-pestcoördinator volgt vervolgens het onderstaande stappenplan. Alle mentoren bespreken pestgedrag in het algemeen in klassenverband. Hierbij worden de rol van de pester, het slachtoffer, de meelopers en de zwijgende middengroep benoemd. Van de gesprekken rond pesten worden aantekeningen gemaakt, die door de mentor worden bewaard in het leerlingvolgsysteem (OT) van zowel de pester als het slachtoffer. De school bepaalt welke didactische programma's en middelen noodzakelijk en haalbaar zijn.

Stappenplan na melding van pesten

Mentor¹

1. Wanneer het pesten plaatsvindt in klassenverband, praat de mentor eerst met de gepeste en later met de pester apart en licht in overleg met de leerlingen de ouder(s)/verzorger(s) in. De anti-pestcoördinator wordt ook op de hoogte gebracht.
2. Vervolgens organiseert de mentor een gesprek tussen de leerlingen en probeert tot goede afspraken te komen. (Strategie: No Blame, bijlage II).
3. De mentor bespreekt direct het vervolgtraject voor het geval het pesten zich herhaalt en maakt een vervolgafspraken voor een evaluatie.
4. Als het pesten in klassenverband plaatsvindt, praat de mentor met de klas. Dit is belangrijk in verband met het herstellen van de groeps sfeer en om te benadrukken welke verantwoordelijkheid ieder groeps lid heeft.
5. De mentor licht de vakdocenten in over het pestgedrag om de aanpak van het pesten effectiever te laten verlopen.
6. De mentor bewaakt samen met de vakdocenten de voortgang en zorgt voor verslaglegging in het leerlingvolgsysteem (OT).
7. De mentor neemt direct contact op met de anti-pestcoördinator indien:
 - het probleem zich herhaalt;
 - er sprake is van ernstige gevallen zoals: afpersing, bedreiging, diefstal, fysiek geweld, seksuele intimidatie, grove pesterijen, valse beschuldigingen, et cetera.

De anti-pestcoördinator

1. De anti-pestcoördinator stuurt de mentor(en) aan, zodra hij/zij het probleem niet kan/kunnen oplossen.
2. De anti-pestcoördinator neemt een deel van de rol van de mentor over bij herhaling van het pestgedrag en wanneer het pesten het klassenverband overstijgt.
3. De anti-pestcoördinator heeft zo nodig een gesprek met de gepeste en de pester apart of organiseert direct een gesprek tussen beiden.
4. De anti-pestcoördinator adviseert zo nodig, zowel aan de pester als aan de gepeste, hulp op vrijwillige basis.
5. De anti-pestcoördinator neemt (nogmaals) contact op met de ouder(s)/verzorger(s) en bespreekt met hen het vervolgtraject.
6. De anti-pestcoördinator bespreekt de mogelijkheden tot hulp met de ouder(s)/verzorger(s).
7. De anti-pestcoördinator koppelt alle informatie weer terug naar de mentor en meldt indien wenselijk geacht de leerling(en) aan bij het IOT.
8. De anti-pestcoördinator neemt herhaalde en/of ernstige gevallen op in de incidentenregistratie in het leerlingvolgsysteem.

Maatregelen

Bij pestgedrag wordt in overleg met de anti-pestcoördinator en mentor en gedragswetenschapper FLEX, naar een passende maatregel en/of een hulptraject gezocht. In ernstige gevallen behoudt het FLEX-College zich het recht voor om over te gaan tot schorsing. Wanneer de leerling ondanks alle

inspanningen van de betrokken partijen blijft volharden in het pestgedrag, liggen er geen perspectieven meer tot verandering. Indien de school in zo'n situatie geen verantwoordelijkheid meer zou kunnen nemen voor de veiligheid van de overige leerlingen, kan de teamleider FLEX-College overgaan tot verwijdering.

Bijlagen

Bijlage I Voorbeelden van programma's en middelen

Mentorlessen

Het creëren van een veilige school is erg belangrijk. Om dit te bereiken is intensieve begeleiding bij de groepsvorming erg belangrijk. Op onze school wordt hier veel aandacht aan besteed in de mentorlessen. In deze lessen komen oefeningen en spelsituaties voor die pesten bespreekbaar maken, normen en waarden benoemt en de veiligheid binnen de klas vergroot. Om het pestgedrag in kaart te kunnen brengen is er de mogelijkheid om in de klas een vragenlijst over pesten af te nemen. De bevindingen uit deze vragenlijst zijn een aanleiding om in te spelen op wat er in de praktijk gebeurt. Een onderdeel hiervan is dat een deel van de mentorlessen zal worden ingevuld met dat wat speelt.

Projecten

Voorbeeld 1: *Wat je pest ben jezelf*

In dit project werken de leerlingen samen aan hun 'pestschrift'. Zij leren hiermee o.a. het verschil tussen plagen en pesten en gaan kijken naar andere mogelijkheden om, om te gaan met lastige situaties.

Voorbeeld 2: *Meidenvenijn*

Met de meiden van de klas wordt er in groepsverband gewerkt aan het project "Meidenvenijn is niet fijn". Dit gaat in op de verschillende rollen die meiden kunnen hebben in een groep, hoe zij hiermee om kunnen gaan en leren zij de effecten van hun gedrag.

Theatervoorstellingen

Het is mogelijk om schooltheater in te huren. De leerlingen krijgen een theatervoorstelling over zaken als digitaal pesten, seksuele voorkeuren of pesten in het algemeen. Zo'n theatervoorstelling neemt de leerlingen mee in het verhaal en vaak worden de leerlingen uitgedaagd om met elkaar in discussie te gaan over gewenst en ongewenst gedrag. De oplossingen op al deze vragen worden samen met de leerlingen gezocht. Naar aanleiding van een theatervoorstelling zal er worden nagepraat in klassenverband.

Films

Ben X

Om de impact van pesten te bespreken kunnen we met de leerlingen de film Ben X of Spijtkijken. "Ben X is een Belgische film uit 2007 van Nic Balthazar. De film is gebaseerd op het boek 'Niets was alles wat

hij zei' uit de Fahrenheit-reeks. Het verhaal gaat over een jongen met het Syndroom van Asperger, die op school gepest wordt en vlucht in de virtuele wereld van een computerspel.”

Spijt

De film ‘Spijt’, gebaseerd op het gelijknamige boek van Carry Slee, vertelt het verhaal van een jongen in de tweede klas, Jochem, die gepest wordt. Een groepje klasgenoten doet er alles aan om hem het leven zuur te maken. Jochem durft het aan niemand te vertellen. Wanneer het pesten maar niet lijkt te stoppen, neemt Jochem een drastisch besluit.

Bijlage II No Blame methode

De No Blame methode werd in de jaren 80 in Engeland door George Robinson en Barbara Maines ontwikkeld. De methode werd vervolgens in Zwitserland en Australië bekend. In Duitsland is de No Blame methode sinds 2002 bekend. Inmiddels is de methode in België, Zwitserland, Nederland en beginnend in Oostenrijk en Luxemburg met succes toegepast.

De No Blame methode is een oplossingsgerichte methode en staat in de traditie van de systeemtheorie en korte termijn therapie van Steve de Shazer. De oplossingsgerichte methode gaat in tegenstelling tot de probleemgeoriënteerde methode ervan uit dat er geen uitgebreide probleemanalyse noodzakelijk is om een probleem op te kunnen lossen. De No Blame methode is dan ook gericht op de mogelijke oplossing van het probleem, het slachtoffer te helpen en het pesten te stoppen.

Het fascinerende van deze methode is dat, ondanks de serieuze problematiek van het pesten, er in aanvang niet gestraft wordt. De aanpak vertrouwt op de kwaliteiten en bekwaamheden van leerlingen goede oplossingen te bedenken en toe te passen.

De No Blame aanpak is een makkelijk toe te passen en waardevol instrument om het pestgedrag te laten stoppen en het slachtoffer te helpen. De methode werkt volgens onderstaande 7 stappen met daarbij een korte uitleg.

	Datum	Verslaglegging	Acties
Stap 1: gesprek met slachtoffer <i>informatie vragen over wat er gebeurd is, vraag naar beleving, gevoelens van het slachtoffer, uitleg over aanpak, nadruk op niet-bestrafende aspect, vraag toestemming, stel met het slachtoffer een groep samen bestaande uit pesters, meelopers, vrienden en/of positief ingestelde jongeren, bereikbaar blijven voor het slachtoffer</i>			
Stap 2: gesprek met de groep <i>bestaat uit pesters, meelopers, vrienden en/of positief ingestelde jongeren, slachtoffer is niet aanwezig, dit kan de probleemoplossende aanpak bemoeilijken. informatie vragen over wat er gebeurd is.</i>			
Stap 3: Het probleem duidelijk maken <i>alle betrokkenen zijn aanwezig, probleem duidelijk maken aan de hand van het verhaal/het gevoel van het slachtoffer, geen details van gebeurtenissen, geen beschuldigingen, duidelijk maken dat er een probleem is dat moet opgelost worden.</i>			
Stap 4: De verantwoordelijkheid delen <i>nadruk leggen op de oplossing en de toekomst (uit de groep laten komen), alle betrokkenen kunnen bijdragen aan de oplossing.</i>			
Stap 5: de groep naar ideeën vragen <i>alle positieve voorstellen aanvaarden, concreet maken van de voorstellen.</i>			

Stap 6: De verantwoordelijkheid overdragen <i>de verantwoordelijkheid bij de betrokkenen leggen; zij alleen kunnen het probleem oplossen, duidelijkheid verschaffen over het vervolgtraject, bedanken en vertrouwen geven.</i>			
Stap 7: Evaluatie <i>elke betrokkene vertelt afzonderlijk over zijn bijdrage, indien noodzakelijk kan de procedure herhaald worden.</i>			

De ouder(s)/verzorger(s) van de gepeste leerlingen zullen op de hoogte gesteld worden van de situatie, de genomen stappen en de nog te ondernemen stappen. Na de evaluatie zullen de ouders weer op de hoogte gesteld worden.

Aan de hand van het No Blame format wordt zowel inhoud als proces geregistreerd. Dit verslag wordt gearchiveerd bij de anti-pestcoördinator. Een korte samenvatting hiervan wordt door de mentor in het leerlingvolgsysteem geplaatst.

Bijlage III Extra informatie

Algemene zoekpagina's:

-www.pesten.startkabel.nl
-www.pesten.startpagina.nl

-www.pestweb.nl

Website van het APS met informatie, advies en tips over pesten voor voornamelijk ouders en docenten.

-www.pesten.net

Voor en door slachtoffers. Opgericht door Bob van der Meer, bedenker van de vijfsporenaanpak. Cyberpesten/veilig internetgebruik/veilige school-www.digibewust.nl Een informatieve site van het Ministerie van Economische zaken, over het veilig gebruik van internet.

-www.ppsi.nl

PPSI is het expertisecentrum van het APS op het gebied van het voorkomen en bestrijden van seksuele intimidatie en seksueel misbruik in het onderwijs. Je kunt er ook terecht voor informatie over pesten, agressie, geweld, discriminatie en racisme.

-www.schoolveiligheid.nl

Centrum School en Veiligheid van het APS verzamelt en verspreidt informatie en deskundigheid op het gebied van schoolveiligheid.

-www.veilig.kennisnet.nl

Handreikingen en links voor ouders, leraren, kinderen, scholieren, schoolmanagers en ICT-coördinatoren.